

ZAPISNIK

sa 16. (tematske) sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, održane 5. novembra 2021. godine

Sjednica je počela u 10 sati i 40 minuta.

Sjednici je predsjedavao Jovan Jole Vučurović, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sledeći članovi/ce Odbora: Jelena Božović, dr Strahinja Bulajić, dr Vladimir Dobričanin, dr Srđan Pavićević, Miodrag Lekić i poslanica Tamara Vujović, zamjena člana Odbora dr Albina Ćemana, u skladu sa članom 65 Poslovnika Skupštine Crne Gore.

Sjednici nijesu prisustvovali članovi/ce Odbora: dr Halil Duković, Ivan Mitrović, Mevludin Nuhodžić, Vesna Pavićević, Amer Smailović i Genci Nimanbegu.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 1 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: mr Bojan Božović, državni sekretar u Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava i Sokolj Beganaj, načelnik Direkcije za inkluziju Roma i Egipćana u Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Nerma Dobardžić, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Budimirka Đukanović, predstavnica Ministarstva finansija i socijalnog staranja, Safet Kalač, direktor Direktorata za vaspitanje i obrazovanje pripadnika manjinskih naroda i nacionalnih zajednica u Ministarstvu prosvjete, nauke, kulture i sporta, Dragan Gorović, pomoćnik direktora Uprave policije, Mensur Šaljaj, predsjednik Romskog savjeta, Friederike Wünschmann, savjetnica za vladavinu prava i evropske integracije u Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Milica Kovačević, menadžerka projekta Savjeta Evrope ROMACTED 2 „Promovisanje dobrog upravljanja i osnaživanja Roma na lokalnom nivou“, Danilo Smolović, koordinator Programa socijalne politike u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Klaus Mock, regionalni koordinator HELP-a, Fana Delija, izvršna koordinatorica NVO „Centar za romske inicijative“- Nikšić, Samir Jaha, izvršni direktor NVO „Mladi Romi“, Anđela Đuković, pravna savjetnica u NVO „Građanska alijansa“ i Elvis Beriša, izvršni direktor NVO „Koračajte s nama- Phiren Amenca“, dok je putem bezbjedne informacione tehnologije, na sjednici učestvovala Dragica Reljanović, predstavnica Vestminsterske fondacije za demokratiju.

Sjednicu nijesu pratili predstavnici medija.

Za sjednicu je utvrđen sledeći

DNEVNI RED:

Tematska sjednica

**povodom obilježavanja Svjetskog dana romskog jezika,
sa fokusom na razmatranje:**

- **Završnog izvještaja o sprovođenju Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016-2020. godina i**
- **Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025. sa Akcionim planom za 2021. godinu**

Na samom početku, predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode je istakao da Odbor za ljudska prava i slobode održavanjem ove Tematske sjednice posvećene obilježavanju Svjetskog dana romskog jezika na kojoj se razmatraju Završni izvještaj o sprovođenju Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016-2020. i Strategija socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025. sa Akcionim planom za 2021. godinu realizuje 27, 28. i 29. aktivnost utvrđenu Planom aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2021. godinu.

Čestitajući praznik svim Romima, predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je podsjetio da je 7. novembra 2015. godine Generalna skupština UNESCO-a prihvatila inicijativu Republike Hrvatske i proglasila 5. novembar za Svjetski dan romskog jezika. Svjetski dan romskog jezika danas se obilježava i kao romski nacionalni praznik i zauzeo je ravnopravno mjesto sa dva druga romska praznika - Međunarodnim danom Roma i Međunarodnim danom sjećanja na romske žrtve genocida u Drugom svjetskom ratu. Važno je da se i Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore održavanjem ove tematske sjednice pridruži brojnim subjektima koji obilježavaju ovaj datum koji se tiče očuvanja kulture i identiteta romske zajednice. Podsjetio je da Odbor za ljudska prava i slobode preuzima brojne kontinuirane aktivnosti u ovoj oblasti i u saradnji sa svim nadležnim subjektima, državnim organima, međunarodnim organizacijama sa sjedištem u Crnoj Gori i nevladinim sektorom nastoji doprinijeti unapređenju stanja i položaja pripadnika romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori.

Predsjednik Vučurović je istakao da se u postupku usklađivanja sa obavezama iz procesa pregovora Crne Gore sa Evropskom unijom ukazuje na ključne obaveze koje se tiču poboljšanja položaja Roma i Egipćana u svim oblastima bitnim za njihov život, a na koje je Crnoj Gori ukazano i u Izvještajima Evropske komisije o Crnoj Gori za 2020. i 2021. godinu.

Takođe, Akcionim planom za Poglavlje 23 akcenat je stavljen na rješavanje pravnog statusa, kao i na oblasti obrazovanja, zapošljavanja, stanovanja i zdravstvene zaštite Roma i Egipćana. Podsjetio je da je položaj pripadnika romske i egipćanske zajednice sastavni dio i privremenih mjerila za Poglavlje 23, gdje je primarni akcenat stavljen na:

- prevenciju diskriminacije i adresiranje slučajeva diskriminacije kroz administrativno i sudsko djelovanje;

- definisanje strateškog okvira kojim se unapređuje položaj Roma i Egipćana u Crnoj Gori, olakšava njihov pristup ličnim dokumentima i registraciji, kao i njihov pristup obrazovanju, zapošljavanju, zdravstvenoj zaštiti i socijalnom smještaju, uključujući i alokaciju dovoljnih resursa.

Podsjetio je da Crna Gora promoviše njihovu integraciju u oblasti kulture, obrazovanja, lokalne samouprave, medija i socio-ekonomskih prava i preuzima konkretne korake za smanjanje stope napuštanja škole kod djece koja pripadaju romskoj populaciji. Uzimajući u obzir da Romi i Egipćani čine značajan dio raseljenih lica, ukazano je da je potrebno da Crna Gora unapređuje kvalitet životnih uslova za raseljena lica, uključujući i pojednostavljivanje njihove registracije. Poseban akcenat je usmjeren na prevenciju, borbu i razvoj strateškog okvira za suzbijanje porodičnog nasilja, uključujući podizanje svijesti o prevenciji porodičnog nasilja i obezbjeđivanje neophodne zaštite žrtvama.

Takođe, predsjednik Vučurović je podsjetio da su se potpisivanjem Deklaracije u Poznanju u julu 2019. vlade država Zapadnog Balkana obavezale da će nastaviti i pojačati napore za ostvarenje potpune ravnopravnosti i integracije Roma, naročito kroz sprovođenje i praćenje zajedničkih zaključaka Seminara o inkluziji Roma.

Podsjetio je da je Odbor 7. aprila ove godine, u susret obilježavanju Međunarodnog dana Roma organizovao Tematsku sjednicu na temu "Djeca su djeca" u svijetlu podrške javnoj

kampanji iz marta 2020. godine protiv dječjih ugovorenih brakova. Na toj sjednici Odbor je donio Zaključak kojim je definisano da se u dogovoru sa Vestminsterskom fondacijom za demokratiju u drugoj polovini septembra 2021. godine održi Multilaterani sastanak zemalja Zapadnog Balkana o prevenciji i sprečavanju dječjih ugovorenih brakova. Odbor za ljudska prava i slobode je inicirao održavanje takvog skupa u namjeri da nagradi uloženi napor, životnu uspješnost, kao i aktivizam na integraciji romske i egipćanske populacije u crnogorsko društvo Sokolja Beganaja, načelnika Direkcije za inkluziju Roma i Egipćana u Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava. Ideja za organizovanje ovog skupa inicirana je iz razloga što se životna želja ovog uspješnog Roma odnosila na namjeru da pomogne rješavanju problema svojih sunarodnika i da se preko njegove životne priče pokaže da je u prevazilaženju stereotipa, predrasuda i diskriminacije ključ u obrazovanju, koje je i put u potpunu integraciju u svakom društvu.

Shodno navedenom, Multilateralni sastanak Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana (HUGEN) na temu „Unapređenje položaja romske zajednice - primjena regionalne deklaracije o integraciji Roma iz Poznanja“ održan je 29. septembra 2021. i na tom sastanku je prezentovana ideja Sokolja Beganaja za rješavanje problema maloljetnih i ugovorenih brakova u romskoj zajednici koja se ogleda u pokretanju "platforme romske zajednice o ukidanju običaja maloljetnih i ugovorenih brakova kod romske populacije u zemljama Zapadnog Balkana i usvajanje novih vrijednosti" koja bi se nadovezala na ciljeve Deklaracije iz Poznanja.

Multilateralni sastanak je rezultirao Zaključcima u kojima se konstatuje da su postignuti značajni rezultati u primjeni regionalne deklaracije o integraciji Roma u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, stanovanja, lične dokumentacije, zdravstvene zaštite i zabrane diskriminacije, ali da je potrebno ulagati i dodatne napore u svim ključnim oblastima za Rome. Takođe, ukazano je na potrebu jačanja regionalne saradnje i razmjenu iskustava u cilju poboljšanja društveno-ekonomskog položaja pripadnika romske populacije, kao i na potrebu usaglašavanja nacionalnih strategija i akcionih planova sa Deklaracijom o integraciji Roma i obezbjeđivanje njenog nesmetanog sprovođenja.

Državni sekretar za oblast ljudskih i manjinskih prava u Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava mr Bojan Božović je istakao da jezik i kultura imaju presudan značaj u procesu nacionalne i socijalne emancipacije Roma, jer je neophodno upoznati njihov život, običaje i kulturu kako bismo se uspješno izborili sa prisutnim predrasudama, afirmisali njihove vrijednosti i doprinijeli njihovoj bržoj inkluziji u crnogorsko društvo. U Crnoj Gori 6.251 lice se izjasnilo da pripada romskoj nacionalnosti što je 1,01 % od ukupnog stanovništva. Romski narod u svijetu govori jezičnim dijasistemom koji čini 60-ak često potpuno različitih dijalekata. U Crnoj Gori je najzastupljeniji gurbetski dijalekt, a 5.169 osoba u našoj državi govori romskim kao maternjim jezikom. Zbog činjenice da je romski jezik nestandardizovan i sa dijalektičkim razlikama, značajno se usporava socio-lingvistička integracija i povezanost romskih zajednica, pa se s pravom može govoriti o ugroženosti romskog jezika. Istakao je da je obaveza svih da u narednom periodu snažnije djeluju kako bi se ostvarili ciljevi Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima, odnosno da se radi na unapređenju manjinskih jezika kako bi se sačuvali, zbog čega je potrebno unaprijediti njihovo izučavanje na univerzitetima.

Božović je istakao da se integracija romske zajednice u društvene tokove Crne Gore omogućava postepeno kroz veoma kvalitetan normativni okvir. Međutim, za punu afirmaciju romske zajednice u društvenom, ekonomskom, kulturnom i političkom životu neophodno je sistemsko rješenje koje će omogućiti efikasniji pristup u oblastima u kojima su pripadnici ove zajednice najugroženiji. Inkluzija Roma je veoma važna za cijelo društvo, a ne samo za Rome, jer se svakodnevno susreću sa brojnim izazovima, poput društvene isključenosti, marginalizacije i

segregacije. Zaključio je da Romi ne smiju ostati na marginama društvenih zbivanja zbog čega im je potrebno pružiti veću i sveobuhvatniju podršku kako bi se unaprijedio njihov položaj. U tom cilju Vlada Crne Gore je 2. septembra 2021. godine donijela Strategiju socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025. sa Akcionim planom za 2021. godinu. Nova Strategija je usklađena sa novim evropskim strateškim okvirom za Rome koji je Evropska komisija uradila za period od 2020. do 2030. i sa Deklaracijom o integraciji Roma iz Poznanja koju su premijeri zemalja Zapadnog Balkana potpisali 2019. godine. Božović smatra da se strateškim planiranjem javnih politika moraju stvoriti inkluzivni uslovi za kvalitetniji život Roma i ukloniti diskriminatorni faktori u zapošljavanju, stanovanju, zdravlju, obrazovanju, radu i socijalnom staranju. Problemi Roma se ne mogu riješiti jednim strateškim dokumentom i zakonodavnim okvirom, jer je neophodna sistemska akcija od strane svih institucija. Iluzorno bi bilo očekivati da Direkcija za inkluziju Roma i Egipćana u Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava može da riješi sve te probleme, ali se partnerskom saradnjom sa relevantnim međunarodnim organizacijama može mnogo postići.

Božović smatra da se mora raditi da doslednoj primjeni strategija i akcionih planova kako bi se poboljšalo stanje u našoj državi i društvu. U Završnom izvještaju o sprovođenju Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana su se osvrnuli na oblasti stanovanja, obrazovanja, zdravstvene zaštite, zapošljavanja, pravnog statusa, socijalnog statusa, porodične zaštite, kulture, identiteta i informisanja. Ocijenio je da saradnici (medijatori) imaju važnu ulogu u poboljšanju položaja Roma, te ih treba angažovati i u narednom periodu. Podsjetio je da su u 2020. bila angažovana 22 medijatora u osnovnim školama u Podgorici, Nikšiću, Baru, Beranama, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu. Tokom 2020. godine četiri učenika iz romske i egipćanske zajednice oslobođena su plaćanja naknade za vanredno polaganje četvrtog razreda srednje škole.

Državni sekretar za oblast ljudskih i manjinskih prava u Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava mr Bojan Božović je zaključio da se problemi sa kojima se suočavaju Romi mogu riješiti samo sistemskom i zajedničkom akcijom svih institucija.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Nerma Dobardžić je pozdravila kontinuirano održavanje tematskih sjednica Odbora za ljudska prava i slobode navodeći da se na taj način iz Parlamenta podiže svijest građana i ukazuje na važnost brojnih pitanja koja se tiču ljudskih prava ranjivih grupa. Evidentno je da ovaj Odbor uspijeva da drži u fokusu pažnje javnosti mnoge važne teme, kao što je i tema koja se tiče položaja Roma. Ocijenila je da je Dan romskog jezika izuzetno značajan, jer je romski jezik direktno vezan sa očuvanjem tradicije, kulture, istorije i identiteta tog naroda. Upoznavanjem sa činjenicama, istorijom i identitetom naroda postiže se smanjenje predrasuda i diskriminacije koja još uvijek postoji prema Romima i Egipćanima. Podsjetila je da je Crna Gora ratifikovala Evropsku povelju o regionalnim i manjinskim jezicima i Evropsku konvenciju o zaštiti i promociji jezika koje koriste tradicionalne manjine uključujući i Rome. Zamjenica Zaštitnika je podsjetila da je institucija Zaštitnika, u svojstvu posmatrača, bila član Radne grupe za izradu nove Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana. Posebno se osvrnula na položaj saradnika u nastavi navodeći da su se tim pitanjem bavili razmatrajući predstavku upućenu od Odbora za ljudska prava i slobode, ali i postupanjem po pritužbi koju su dobili. U tom predmetu prošle godine su donijeli Mišljenje sa Preporukama koje su uputili Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i Vladi Crne Gore. Naglasila je da sistemska preporuka Zaštitnika u vezi sa radno-pravnim statusom saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja još uvijek nije realizovana iako su bili preporučili da se to pitanje riješi donošenjem nove Strategije. Podsjetila je da su preporučili da se preduzmu mjere na unapređenju radno-pavnog statusa saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u

oblasti obrazovanja. Takođe, Ministarstvu prosvjete je upućena Preporuka da u konsultacijama i koordinaciji sa javnim ustanovama obrazovanja, na temelju statističkih pokazatelja o broju djece iz romske i egipćanske populacije koja pohađaju, odnosno koja će pohađati javno važeće programe obrazovanja, da saglasnost na akte o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta kojima bi se predvidjelo radno mjesto saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja. Tom prilikom su preporučili Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i Vladi Crne Gore da prilikom izrade, odnosno usvajanja Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana sa dužnom pažnjom uzmu u razmatranje stavove Zaštitnika date u Mišljenju i da planiranim aktivnostima i mjerama obezbijede da saradnici u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja mogu zasnovati radni odnos na neodređeno vrijeme. Naglasila je da su nakon systemske Preporuke dobili izjašnjenje Ministarstva prosvjete, Ministarstva za ljudska i manjinska prava i Vlade Crne Gore, ali Preporuka i dalje nije izvršena. Smatraju da je neprihvatljivo, nije razumno i objektivno obrazloženje neprihvatanja preporuke Zaštitnika.

Državni sekretar u Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava mr Bojan Božović je saopštio da je Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava saglasno da bi trebalo institucionalizovati položaj saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja. Zahvalni su međunarodnim partnerima koji su omogućavali osposobljavanje saradnika. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava ovo pitanje ne može riješiti pojedinačno, ali su započeli taj proces na fonu preporuka Zaštitnika za šta treba da obezbijede institucionalne i zakonske mehanizme.

Predsjednik Romskog savjeta Mensur Šaljaj je saglasan da je standardizacija romskog jezika ključna za očuvanje njihovog nacionalnog identiteta. Sve je veći broj mladih Roma koji ne znaju svoj maternji jezik, što može imati dalekosežne posledice, pa čak dovesti do njihove asimilacije. Pozvao je nadležne institucije da preduzmu sve neophodne aktivnosti na standardizaciji romskog jezika, uz sugestiju da bi trebalo angažovati pojedince iz regiona kako bi nam pomogli. Tokom ove godine 38 polaznika je završilo obuku za saradnike (medijatore) u zdravstvu i socijalnoj inkluziji i biće projektno angažovani na godinu dana nakon čega bi bilo dobro da im se obezbijedi stalno zaposlenje. Istakao je da ima pomaka u obrazovanju, ali je poslednjih godina sve manje studenata romske populacije jer nijesu u mogućnosti da plate školarinu. Takođe, mišljenja je da mjere afirmativne akcije treba primjenjivati i prilikom upisa u srednje škole, jer se romska djeca zbog jezičke barijere suočavaju sa problemima. Posebno treba motivisati djecu u završnim razredima osnovne i srednje škole kako bi nastavili školovanje. Smatra da cenzus utvrđen Zakonom o izboru odbornika i poslanika za Rome treba smanjiti sa 0,70% na 0,35%.

Načelnik Direkcije za inkluziju Roma i Egipćana u Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava mr Sokolj Beganaj je podsjetio da je u Crnoj Gori 2019. održana regionalna konferencija o uključivanju romskog jezika u obrazovni sistem na kojoj je izražena jasna politička volja za rješavanje ovog pitanja. Profesor Ljatif Demir iz Hrvatske je pripremio Nacrt programa za romski jezik od šestog do devetog razreda osnovne škole, ali su aktivnosti u ovoj oblasti usporene zbog pandemije virusa kovid-19. Novom Strategijom je planirana realizacija četiri modula o romskom jeziku, identitetu, kulturi i književnosti Roma. Posebno je naglasio da su Ustav Crne Gore i ključni zakoni iz oblasti ljudskih i manjinskih prava prevedeni na romski jezik, među kojima su: Zakon o manjinskim pravima i slobodama, Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Zakon o medijima, Zakon o slobodnom pristupu informacijama, Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina, Evropska povelja o

regionalnim i manjinskim jezicima i Album dječjih prava. 2014/2015. godine urađen je i romski bukvar, a 2016. izdat je crnogorsko-romski i romsko-crnogorski rječnik.

Izvršni direktor NVO "Mladi Romi" Samir Jaha smatra da je razmišljanje o očuvanju kulture, običaja, identiteta i romskog jezika za romsku zajednicu u ovom momentu luksuz, jer se suočavaju sa brojnim životnim problemima koji se tiču njihove egzistencije. Osvrnuo se na pitanja stanovanja, zapošljavanja i obrazovanja pripadnika romske i egipćanske populacije navodeći da su u oblasti stanovanja postignuti djelimično zadovoljavajući rezultati, jer je rješavanje stambenih potreba domicilnih Roma zanemareno, a rješavano je samo pitanje stanovanja raseljenih i interno-raseljenih lica. Više od 200 romskih porodica na Primorju u riziku je od iseljenja. Kada je u pitanju zapošljavanje, apostrofirao je da položaj saradnika još uvijek nije u potpunosti riješen. Čestitao je na projektu koji realizuje organizacija HELP, uz napomenu da se postavlja pitanje održivosti tog projekta, jer država ne nastavlja sa realizacijom takvih projekata. Smatra da suštinskog pomaka u zapošljavanju Roma nema, jer je tek nedavno započeta priča o osnivanju fonda za zapošljavanje Roma. Broj nezaposlenih na evidenciji Zavoda za zapošljavanje je možda za 10% manji u odnosu na 2016. godinu. Najviše napretka ima u oblasti obrazovanja, sa aspekta kvantiteta, jer je veći broj romske djece u osnovnim i srednjim školama. U oblasti predškolskog obrazovanja, stanje je nepromijenjeno, jer oko 200 romske djece pohađa predškolsko obrazovanje, od čega polovina pohađa vrtić na Koniku koji je namijenjen samo romskoj djeci, što predstavlja njihovu getoizaciju. Tri godine sprovode program mentorstva za učenike srednjih škola i u tom periodu su uspjeli povećati broj romske djece koja pohađaju srednju školu za 100%. 2018. godine kada je započet taj program bila su 102 srednjoškolca iz romske populacije, dok ih sada ima 200. Drago mu je što je Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta nastavilo sa praksom stipendiranja, jer se to pokazalo kao pozitivna praksa. Nemaju podršku tog Ministarstva za mentorstvo koje se, takođe, pokazalo kao pozitivna praksa. Zaključio je da Crna Gora ima dovoljno sredstava za rješavanje mnogih problema Roma, osim za stanovanje što je finansijski najzahtjevnije. Međutim, potrebno je obratiti pažnju kojim nevladinim organizacijama se dodjeljuju sredstva, jer su rezultati rada i transparentnost pojedinih NVO vrlo upitni, na šta Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava i Državna revizorska institucija treba da obrate posebnu pažnju. Takođe, neophodna je mnogo bolja koordinacija između državnih i lokalnih organa u cilju rješavanja uočenih problema.

Regionalni koordinator HELP-a Klaus Mock je naglasio da projekat vrijednosti pola miliona eura koji se tiče medijatora u zdravstvenoj i socijalnoj inkluziji sprovode uz kofinansiranje Evropske unije i Vlade Crne Gore i ukazao je da će taj projekat imati smisla samo ukoliko se obezbijedi njegova dugoročna održivost.

Načelnik Direkcije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava mr Sokolj Beganaj je saopštio da je pokrenuta inicijativa za mapiranje romskih naselja. Nakon završenog mapiranja romskih naselja, analiziraće koja se naselja mogu legalizovati, a koja su u riziku od iseljenja. Kada je riječ o obrazovanju, istakao je da Crna Gora radi dosta kako bi pomogla ovoj ranjivoj kategoriji društva. Obezbiježeno je besplatno pohađanje vrtića romskoj i egipćanskoj djeci, a obezbijeđene su stipendije za srednjoškolce u iznosu od 60 eura mjesečno, a za studente od 150 eura mjesečno. Prilikom upisa na fakultete daje im se startnih 6 bodova, po principu afirmativne akcije. Naglasio je da se romska populacija mora više organizovati kako bi se podstakle sve romske porodice da uključe njihovu djecu u redovan sistem obrazovanja. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava u saradnji sa Ministarstvom finansija i socijalnog staranja pokrenuće inicijativu za osnivanje fonda za zapošljavanje Roma, ali pitanje je kako će se obezbjeđivati sredstva za taj fond. Zahvalio je svim nevladinim organizacijama kao dobrim partnerima u unapređenju položaja romske populacije.

Izvršni direktor NVO “Koračajte s nama- Phiren Amenca” Elvis Beriša je saopštio da je Crna Gora ratifikacijom Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima prepoznala romski jezik kao manjinski i preuzela obavezu da ga uvrsti u obrazovni sistem. Podsjetio je da na Filozofskom fakultetu u Zagrebu postoji Katedra za romologiju. Postoje mediji i literatura na romskom jeziku, pa je za njega neprihvatljivo da se u Crnoj Gori još uvijek govori o nestandardizovanom romskom jeziku. Još 2016. godine je predložio Ministarstvu prosvjete da se pruži podrška osposobljavanju nastavnog kadra koji bi predavao na romskom jeziku, obezbjeđivanjem odgovarajućih stipendija za pohađanje studija u Zagrebu, ali nije dobio njihovu podršku. Na regionalnoj konferenciji 2019. najavljeno je da će romski jezik vrlo brzo biti u obrazovnom sistemu, ali isto još nije realizovano. Najavio je da će Organizacija koju predstavlja u narednom periodu fokus staviti na rješavanje pravnog statusa pripadnika romske populacije, jer su uz podršku Instituta za socijalnu inkluziju i apatridiju iz Londona uradili mapiranje u Glavnom gradu gdje su identifikovali 216 djece i 198 pripadnika romske populacije bez riješenog pravnog statusa koji su u riziku da postanu apatridi. Ukazao je na važnost procesa legalizacije neformalnih objekata gdje pružaju tehničku i pravnu pomoć brojnim romskim porodicama. Beriša je istakao zadovoljstvo time što će borba protiv anticiganizma biti jedna od važnih oblasti kojima će Vlada posvetiti pažnju, jer je diskriminacija prema Romima srž svih drugih problema, a etnička distanca prema romskoj zajednici je sve veća. Informisao je da će uz podršku Ambasade Sjedinjenih Američkih Država realizovati projekat u kojem će se fokusirati na edukaciju oko 60 srednjoškolaca radi smanjenja anticiganizma, a sprovedeće edukacije 60 državnih službenika i namještenika. Saopštio je da dvije mlade Romkinje treću godinu zaredom nijesu uspjele da upišu fakultet, jer za njih ne važi princip afirmativne akcije kao za osobe sa invaliditetom, zbog čega su inicirali izmjenu Zakona o visokom obrazovanju. Takođe, istakao je da u prethodnom periodu nijesu dobili podršku Ministarstva zdravlja i Instituta za javno zdravlje kada su predlagali da se sve informacije o virusu kovid-19 i mjerama koje se donose romskoj zajednici predstave na jeziku koji razumiju. Od Vlade Crne Gore dobili su obećanja da će u narednom periodu biti drugačije, pa je Institut za javno zdravlje nedavno pokrenuo kampanju i na romskom jeziku.

Državni sekretar u Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava mr Bojan Božović je dodao da je Ministarstvo nedavno organizovalo predavanje o anticiganizmu eminentnog profesora sa Centralnoevropskog univerziteta iz Budimpešte, uz najavu da će u narednom periodu slična predavanja i obuke realizovati za državne službenike, predstavnike sudstva, tužilaštva, policije i zaposlene u školama.

Direktor Direktorata za vaspitanje i obrazovanje pripadnika manjinskih naroda i nacionalnih zajednica u Ministarstvu prosvjete, nauke, kulture i sporta Safet Kalač je saopštio da je mlada Romkinja zakasnila sa prijavom na konkurs Fakulteta političkih nauka. Član je Radne grupe za izradu Predloga zakona o visokom obrazovanju i potruđice se da se njime propišu mjere afirmativne akcije za Rome kao što postoje za lica sa invaliditetom. Kada je riječ o saradnicima u nastavi, saopštio je da po važećim zakonskim rješenjima nije moguć njihov angažman na neodređeno radno vrijeme, jer se jedan saradnik angažuje na 70 učenika pripadnika romske populacije, a tačan broj učenika se utvrđuje na početku svake školske godine. Ocijenio je da je Crna Gora u proteklih 20 godina uradila mnogo u obrazovanju Roma i Egipćana, što će raditi i ubuduće kako bi stanje bilo još bolje. Takođe, pojasnio je da romskoj djeci nije zabranjeno da pohađaju i druge vrtiće na teritoriji Glavnog grada, ali postoji problem prevoza i iz tog razloga pohađaju vrtić koji je najbliži mjestu njihovog stanovanja. Iako je Ministarstvo sprovodilo kampanje u cilju povećanja upisa djece u vrtiće, smatra da autentični predstavnici Roma treba da

utiču na romske porodice kako bi doprinijeli povećanju uključenosti romske djece u predškolsko obrazovanje.

Poslanik Miodrag Lekić smatra nedopustivim da na Koniku postoji vrtić koji pohađaju samo romska djeca, jer se na taj način vrši njihova marginalizacija, segregacija i getoizacija. Naglasio je da je tačna izreka da se lice većine ogleda u odnosu prema manjini. Vlada i nadležna ministarstva treba da pokreću inicijative, što oni i rade, ali Romi se i dalje suočavaju sa brojnim problemima. Apelovao je na sve nadležne organe da se ovaj problem što prije riješi kako bi romska djeca iz tog vrtića pohađala gradske vrtiće sa drugom djecom i na taj način bi se radilo na njihovoj stvarnoj inkluziji još od najranijeg perioda života.

Pravna savjetnica u NVO "Građanska alijansa" Anđela Đuković je saopštila da u partnerstvu sa UNHCR-om od jula prošle godine sprovede projekat koji se tiče rješavanja pravnog statusa Roma u Crnoj Gori. Istakla je da još uvijek više od 800 lica nema riješen pravni status u Crnoj Gori što utiče na ostvarivanje svih njihovih prava. Primjera radi, moraju da plaćaju zdravstvene usluge u javnim zdravstvenim ustanovama i nijesu u stanju da plate administrativne takse za produženje boravka ili rješavanje statusa u Crnoj Gori. Zbog jezičkih barijera nijesu informisani o njihovim osnovnim pravima. Porazno je da romska djeca odustaju od obrazovanja jer nijesu prihvaćena od drugih učenika. Smatra da teme o istoriji Roma, njihovom životu, kulturi, o domicilnim Romima u Crnoj Gori treba da budu zastupljene u udžbenicima istorije u osnovnoj školi.

Izvršna koordinatorka NVO „Centar za romske inicijative“ Fana Delija je ukazala na važnost kvaliteta obrazovanja koje se pruža u osnovnim školama, navodeći da se dešava da djeca romske nacionalnosti ne pohađaju vrtiće i onda ne mogu kvalitetno da prate predmetnu nastavu u drugom i trećem ciklusu osnovnog obrazovanja, pa veliki broj njih napušta osnovno obrazovanje iako je obavezno. Uz podršku UNICEF-a promovisali su video zapis „Znanje je moć“. Zabrinjava je podatak da djeca iz naselja Palestina u Budvi nakon što završe četvrti razred napuštaju školu, jer nijesu u mogućnosti da od petog razreda pohađaju nastavu u gradskoj školi.

Svoj doprinos sjednici dali su i predstavnici međunarodnih organizacija koji su informisali o njihovim ključnim zapažanjima i ocjenama o položaju Roma i Egipćana u Crnoj Gori.

Predstavica Vestminsterske fondacije za demokratiju Dragica Reljanović je saopštila da na Sveučilištu u Zagrebu postoji Katedra za romski jezik, dok u Vršcu postoji Studijski program za obrazovanje vaspitača na romskom jeziku koji je u proteklih deset godina pohađalo 90 studenata romske nacionalnosti, od čega je 35 diplomiralo. Podsjetila je da je na Multilaterlanom sastanku HUGEN Mreže u septembru ove godine zaključeno da je potrebno povećati učešće pripadnika romske populacije u procesima donošenja odluka i kreiranju programa podrške u oblastima obrazovanja, zapošljavanja i stanovanja. Takođe, neophodno je podsticati političko angažovanje i učešće Roma u političkom životu, kao i dodatno osnaživanje kapaciteta i korišćenje potencijala nezavisnih tijela poput Ombudsmana kako bi se ukazalo na povrede prava pripadnika romske nacionalnosti. Tom prilikom je zaključeno da je neophodno jačanje saradnje sa organizacijama civilnog društva kako bi se mobilisali resursi lokalnih zajednica koji mogu pomoći dalje socijalno uključivanje romskog stanovništva u sredinama gdje žive.

Predstavica Vestminsterske fondacije za demokratiju je najavila da će početkom decembra 2021. godine, na inicijativu Pododbora za Rome iz Narodne skupštine Republike Srbije, biti održan još jedan sastanak na kojem će se razgovarati o položaju Roma. Sastanak koji će organizovati WFD u saradnji sa Misijom OEBS-a u Srbiji okupiće predstavnike odbora za ljudska prava iz osam parlamenata zemalja Zapadnog Balkana.

Menadžerka projekta Savjeta Evrope ROMACTED 2 "Promovisanje dobrog upravljanja i osnaživanja Roma na lokalnom nivou" Milica Kovačević je pohvalila praksu Odbora za ljudska prava i slobode u organizovanju tematskih sjednica navodeći da bi željela da se o ovim temama razgovara tokom cijele godine. Raduje je što je Odbor okupio predstavnike državnih institucija, međunarodnih organizacija i nevladinog sektora, jer se na taj način pokazuje da se samo zajedničkim djelovanjem može doprinijeti rješavanju problema. U okviru projekta ROMACTED Savjet Evrope daje podršku osnaživanju pripadnika romske populacije, a u ovaj zajednički projekat Savjeta Evrope i Evropske unije uključeno je sedam opština u Crnoj Gori (Bar, Berane, Bijelo Polje, Herceg Novi, Nikšić, Tivat, Ulcinj) i Glavni grad Podgorica. Nastoje da unaprijede saradnju između lokalnih samouprava i romske zajednice, jer je potrebno osnažiti pripadnike romske populacije da budu aktivniji u procesu donošenja odluka koje ih se tiču. Raduje je što nova Strategija socijalne inkluzije Roma i Egipćana targetira i nove probleme pripadnika romske populacije. Ukazala je da je veoma bitno da se akcioni planovi na lokalnom nivou sprovedu, a oni će se potruditi da podstaknu koncept rodno odgovornog budžetiranja prema Romima kako bi se za sve aktivnosti utvrđene akcionim planovima na državnom i lokalnom nivu obezbijedila potrebna finansijska sredstva.

Savjetnica za vladavinu prava i evropske integracije u Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Friederike Wunschmann je, takođe, izrazila zadovoljstvo održavanjem tematske sjednice Odbora za ljudska prava i slobode. Istakla je da su inkluzija i osnaživanje Roma i Egipćana širom svijeta, a time i u Evropi, prioritet za Evropsku uniju, što dokazuju brojnim akcijama koje podržavaju. Ukoliko se pročita Izvještaj Evropske komisije o Crnoj Gori jasno se vidi koliki značaj pridaju ovoj temi. Podsjetila je da je napredak u položaju Roma dio privremenih mjerila za Poglavlje 23 tako da Vlada Crne Gore mora da uloži više napora u ovoj oblasti, jer ukoliko se privremena mjerila za poglavlja 23 i 24 ne ispune, ne može se ostvariti opšti napredak. Pohvalila je sve preduzete napore i sve već realizovane aktivnosti i podstakla da se uradi još više, navodeći da je saglasna sa predsjednikom Odbora Vučurovićem da bi sledeće godine u ovo doba trebalo pričati o ostvarenom napretku u ovoj oblasti.

Na sjednici je zaključeno da sve nadležne institucije Crne Gore, u saradnji i partnerstvu sa međunarodnim organizacijama i nevladinim sektorom, treba da preduzmu dodatne aktivnosti kako bi se uočeni problemi blagovremeno rješavali da se ne bi desilo da i sledeće godine sagovornici pričaju o istim problemima koji se tiču romske populacije.

Odbor za ljudska prava i slobode sa 16. (tematske) sjednice, održane 5. novembra 2021. godine podnosi sledeći

**IZVJEŠTAJ SA 16. (TEMATSKE) SJEDNICE
povodom obilježavanja Svjetskog dana romskog jezika,
sa fokusom na razmatranje:**

- **Završnog izvještaja o sprovođenju Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016-2020. godina i**
- **Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025. sa Akcionim planom za 2021. godinu**

Odbor za ljudska prava i slobode, polazeći od navoda iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2021. godinu: „Što se tiče zaštite manjina, podzakonski akti i institucionalni mehanizmi za unapređenje i zaštitu prava pripadnika manjina nisu dovoljno sprovedeni. Pravni okvir za savjete manjina tek treba da se revidira i ostaje da se obezbijedi jednaka zastupljenost svih manjina u parlamentu. Većina aktivnosti u oblasti zapošljavanja

u okviru Strategije manjinske politike za period 2019-2023. godine i Akcionog plana za 2020. godinu odložena je za 2021. zbog pandemije kovida-19. Treba dati veću odgovornost za učinkovitiju primjenu antidiskriminacijske i multietničke politike na lokalnom nivou. Izazovi koji se tiču praćenja i ocjene raspodjele sredstava od strane Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava tek treba da se riješe. U 2020. godini, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda je obradio 19 slučajeva diskriminacije manjina po pitanju rada i zapošljavanja, nedovoljne zastupljenosti u javnim vlastima, obrazovanja i kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta. Nedavni slučajevi govora mržnje, napada i diskriminacije nacionalnih manjina predstavljaju zabrinjavajući trend.

Strategija za inkluziju **Roma i Egipćana** za period 2021-2025. godine usvojena je septembra 2021. godine. Cilj Strategije je da se uskladi sa Strateškim okvirom Evropske unije za jednakost, inkluziju i učešće Roma za period 2020-2030. godina, kao i da se po prvi put posveti posebna pažnja anticiganizmu. Izazovi i dalje postoje u oblasti sprovođenja zaključaka romskog seminara iz 2018. i obaveza iz Poznanjske deklaracije iz 2019. godine, kao i preporuka međunarodnih nadzornih tijela, kao što su UN, Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI) i Odbor stručnjaka za Evropsku povelju o regionalnim i manjinskim jezicima. Vlada je u 2020. godini izdvojila 136.000 evra za 14 projekata organizacija građanskog društva o zaštiti i unapređenju prava Roma i Egipćana. Kroz Regionalni stambeni program obezbijedene su dodatne 233 stambene jedinice za više od 1.000 lica raseljenih i interno raseljenih Roma u Podgorici, Nikšiću i Beranama. Oko 190 romskih porodica u primorskim opštinama je pod prijetnjom iseljenja zbog privatizacije zemljišta na kome žive. Romi i Egipćani nisu prepoznati kao posebna kategorija među drugim ranjivim ili socijalno ugroženim grupama u kontekstu iseljenja. Ne postoje izdvojeni podaci o zahtjevima za legalizaciju objekata koje su podnijeli Romi.

Stopa upisa učenika romske i egipćanske populacije u osnovne škole se smanjila, sa upisanih 1.793 romske djece u školskoj godini 2020/2021 (929 dječaka i 864 djevojčice), u poređenju sa 1.803 romske i egipćanske djece u osnovnim školama u školskoj godini 2019/2020. Postoji blagi porast broja učenika srednjih škola i to za 174 djece (101 dječak i 73 djevojčice; 142 djece u školskoj godini 2019/2020) i za 224 djece u vrtićima (106 dječaka i 118 djevojčica). Broj studenata na univerzitetu je 17 (šest muškaraca i devet žena). Trenutno je 22 prosvjetna posrednika za Rome i Egipćane zapošljeno u sedam opština i plaća ih Vlada. Međutim, prosvjetni posrednici za Rome se mogu angažovati samo u školama koje pohađa najmanje 70 romske djece, a od 22 prosvjetna posrednika samo njih 11 su Romi. Učenici srednjih škola romske i egipćanske populacije i studenti romske populacije dobijaju stipendiju. U cilju unapređenja kvaliteta obrazovanja Roma u okviru projekta je angažovano 47 mentora za rad sa 169 Roma završnih razreda osnovne škole i 48 mentora za 157 Roma u srednjim školama. Ne postoje zvanični podaci o ukupnom broju romske djece koja bi trebalo da pohađaju školu. Prilikom upisa, vodi se računa o određenom dijelu grada u kome djeca žive, što može da dovede do odvajanja romske dece. Napuštanje školovanja u osnovnim školama je smanjeno, ali je kvalitet obrazovanja romske djece i dalje zabrinjavajući, što je dodatno pogoršano usljed pandemije kovida-19, kada su romskoj djeci u okviru projekta uglavnom samo pomagale međunarodne organizacije u smislu opreme i alata za učenje.

Nema podataka o obuhvatu romske i egipćanske djece u okviru redovnih kampanja vakcinacije. Postoji potreba za programima edukacije roditelja o reproduktivnom zdravlju i planiranju porodice, kao i za povećanjem broja zdravstvenih posrednika za Rome. Trenutno su tri zdravstvena posrednika za Rome i Egipćane stalno zapošljena u Ministarstvu zdravlja. Predviđeno je da 2021. i 2022. godine bude angažovano još 40 posrednika za Rome i Egipćane u okviru zdravstva, prosvjete i socijalne zaštite kroz projekte na određeno vrijeme. Oni će morati da budu potpuno uključeni u sistem sa ugovorima na neodređeno. Koordinaciono tijelo za praćenje primjene protokola o postupanju sa djecom uključenom u život i rad na ulici formirano je u Ministarstvu unutrašnjih poslova u februaru 2020. godine, ali nijesu prijavljeni konkretni rezultati. Još uvijek nema dokaza da se dječje prosjačenje i dječji brakovi rješavaju na sistemski način.

Od decembra 2020. godine u evidenciji Zavoda za zapošljavanje bilo je 996 nezaposlenih Roma i Egipćana, što predstavlja 2% svih registrovanih nezaposlenih osoba u Crnoj Gori. Oko 95 % svih registrovanih nezaposlenih Roma posjeduje najmanji nivo obrazovanja. Oko 50 Roma i Egipćana je bilo zaposleno na kraći period na sezonskim poslovima tokom cijele 2020. godine. Nivo zaposlenosti Roma i Egipćana sa diplomom srednje škole je i dalje nizak. Mjere koje primjenjuje Zavod za zapošljavanje ili opštine nijesu održive i ne rješavaju probleme dugotrajne nezaposlenosti Roma. Subvencije za zapošljavanje Roma nijesu obnovljene, što stvara još jednu barijeru za zapošljavanje Roma. Diskriminacija je često prepreka za zapošljavanje, kao i ograničena funkcionalna pismenost velikog broja Roma koji traže zaposlenje.“ (str. 36 i 37 Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2021. godinu),

i kontinuiteta višegodišnjih aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode posvećenih praćenju ostvarivanja prava romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori i unapređenju njihovog položaja u cilju postizanja njihove sveobuhvatne integracije,

u skladu sa Planom aktivnosti Odbora za 2021. godinu, održao je 16. (tematsku) sjednicu posvećenu obilježavanju Svjetskog dana romskog jezika.

Na 16. (tematskoj) sjednici Odbor za ljudska prava i slobode je donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode ocjenjuje da se u Crnoj Gori realizuju brojne aktivnosti na inkluziji pripadnika romske i egipćanske populacije u sve društvene tokove, što je rezultiralo značajnim napretkom u svim oblastima njihovog života, a sa čime se Odbor u kontinuitetu upoznaje u okviru brojnih višegodišnjih aktivnosti koje je organizovao u okviru svoje kontrolne i nadzorne uloge. Međutim, Odbor konstatuje da i dalje postoje brojne teškoće i problemi sa kojima se RE zajednica, kao najsiromašnija i najviše diskriminisana zajednica u Crnoj Gori suočava, zbog čega je potrebno uložiti dodatne napore na realizaciji ključnih obaveza koje se tiču poboljšanja njihovog položaja na koje je našoj državi ukazano i u Izvještajima Evropske komisije za 2020. i 2021. godinu. Unapređenje stanja u ovoj oblasti značajno je i u cilju ispunjavanja privremenih mjerila za Poglavlje 23, gdje je, između ostalog, primarni akcenat stavljen na prevenciju diskriminacije i adresiranje slučajeva diskriminacije kroz administrativno i sudsko djelovanje i definisanje strateškog okvira kojim se unapređuje položaj Roma i Egipćana u Crnoj Gori, olakšava njihov pristup ličnim dokumentima i registraciji, kao i njihov pristup obrazovanju, zapošljavanju, zdravstvenoj zaštiti i socijalnom smještaju za čiju realizaciju je neophodna i alokacija dovoljnih finansijskih resursa.
2. Odbor pozdravlja donošenje nove Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025. i Akcionog plana za 2021. godinu koji su usklađeni sa novim strateškim okvirom Evropske unije za ravnopravnost, uključivanje i učestvovanje Roma za period od 2020. do 2030. godine i Deklaracijom partnera Zapadnog Balkana o integraciji Roma u sklopu procesa proširenja Evropske unije, potpisanom u Poznanju 2019. godine. Odbor očekuje da će se nastavkom strateškog planiranja javnih politika i realizacijom planiranih aktivnosti ukloniti otežavajući faktori u zapošljavanju, stanovanju, zdravstvu, obrazovanju, radu i socijalnom staranju i stvoriti povoljniji uslovi za kvalitetniji život Roma.
3. Odbor ocjenjuje da je inkluzija Roma koji se svakodnevno susreću sa brojnim izazovima, poput društvene isključenosti, marginalizacije i segregacije, veoma važna za cijelo društvo, a ne samo za Rome koji ne smiju biti na marginama društvenih dešavanja zbog čega im je i u narednom periodu potrebno pružati veću i sveobuhvatniju podršku.
4. S obzirom na to da jezik i kultura imaju presudan značaj u procesu nacionalne i socijalne emancipacije Roma, Odbor za ljudska prava i slobode ocjenjuje da je neophodno upoznati njihov život, običaje, jezik i kulturu kako bismo se uspješno borili sa prisutnim predrasudama, afirmisali njihove vrijednosti i doprinijeli njihovoj bržoj inkluziji u crnogorsko društvo. Takođe, Odbor ocjenjuje da je obaveza svih nadležnih subjekata da u narednom periodu djeluju još snažnije kako bi se ostvarili ciljevi Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima, odnosno da se radi na unapređenju manjinskih jezika kako bi se isti sačuvali, zbog čega je potrebno unaprijediti i njihovo izučavanje na univerzitetima.

5. Odbor je ohrabren ostvarenim uspjehom u obezbjeđivanju ravnopravnog pristupa obrazovanju za pripadnike romske i egipćanske populacije, o čemu svjedoče podaci da je tokom 2020/2021. godine osnovnu školu pohađalo 1.793 učenika romske populacije.
Takođe, Odbor pozdravlja obezbjeđivanje besplatnih udžbenika za sve učenike osnovne škole od početka školske 2021/2022. godine, kao i obezbjeđivanje mjesečnih stipendija za srednjoškolce iz RE populacije u iznosu od 60 eura i za studente u iznosu od 150 eura.
6. Uprkos ostvarenom napretku, Odbor ocjenjuje da je u predstojećem periodu potrebno raditi na povećanju kvaliteta obrazovanja za pripadnike romske i egipćanske populacije s obzirom da nalazi istraživanja ukazuju da svega 16% romske djece pohađa predškolsko obrazovanje, svako drugo dijete završi osnovnu školu, svega 7% učenika upiše srednju školu, a samo 3% istu završi.
Imajući u vidu navedenu statistiku, Odbor smatra da je za unapređenje stanja u ovoj oblasti potreban multisektorski rad svih nadležnih organa i institucija, kao i aktivnije uključivanje organizacija civilnog društva koje su se pokazale kao dobri partneri u prevazilaženju identifikovanih izazova.
7. Polazeći od informacije saopštene na sjednici Odbora da je vrtić na Koniku koji pohađa oko 100 romske djece namijenjen samo pripadnicima romske populacije, kao i od pojašnjenja predstavnika Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta da romskoj djeci nije zabranjeno da pohađaju i druge vrtiće na teritoriji Glavnog grada, ali da postoji problem u organizaciji njihovog prevoza, Odbor poziva nadležne institucije da stvore sve neophodne preduslove i mogućnosti da što veći broj romske djece sa područja Konika pohađa vrtiće na teritoriji Glavnog grada, čime će se od najranijeg perioda stvoriti uslovi za njihovu potpunu inkluziju.
8. Imajući u vidu značaj angažmana saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u obrazovanju, te angažovanje 22 saradnika u sedam opština u 2020. godini, a polazeći od Mišljenja sa preporukama koje je po ovom pitanju dao Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Odbor poziva Vladu Crne Gore, Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava i Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta da preduzmu aktivnosti na realizaciji sistemskih preporuka Zaštitnika koje se odnose na definisanje radno-pravnog statusa saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja i pronadu adekvatne institucionalne i zakonske mehanizme za angažovanje medijatora u obrazovanju na neodređeno vrijeme.
9. Odbor poziva Vladu Crne Gore i Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta da prilikom izrade novog zakona o visokom obrazovanju posebnu pažnju posvete utvrđivanju norme kojom bi se propisale mjere afirmativne akcije za Rome, na način na koji se afirmativne mjere primjenjuju za lica sa invaliditetom.
10. Uvažavajući značaj projekta vrijednosti pola miliona eura koji se tiče medijatora u zdravstvenoj i socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana koji sprovodi HELP, uz kofinansiranje Evropske unije i Vlade Crne Gore, Odbor poziva nadležne državne organe da blagovremeno preduzmu aktivnosti na stvaranju neophodnih preduslova za obezbjeđivanje dugoročne održivosti ovakvih aktivnosti koje, u skladu sa jedinstvenom ocjenom svih učesnika sjednice Odbora, značajno doprinose unapređenju položaja romske i egipćanske populacije.
11. Odbor izražava očekivanje da će se u okviru Projekta ROMACTED 2 „Promovisanje dobrog upravljanja i osnaživanja Roma na lokalnom nivou“, pokrenutog na inicijativu Savjeta Evrope i Evropske unije koji se realizuje u sedam zemalja regiona i osam opština u Crnoj Gori doprinijeti jačanju saradnje između lokalnih samouprava i romske zajednice i osnaživanju pripadnika romske populacije da aktivnije učestvuju u donošenju odluka koje ih se tiču.

Odbor pozdravlja spremnost Savjeta Evrope da podstakne koncept rodno odgovornog budžetiranja prema Romima kako bi se ubuduće za sve aktivnosti utvrđene akcionim planovima na državnom i lokalnom nivou obezbijedila potrebna finansijska sredstva.

12. Odbor će dostaviti Zaključak Vladi Crne Gore, Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvu finansija i socijalnog staranja, Ministarstvu prosvjete, nauke, kulture i sporta, na dalji postupak i Kolegijumu predsjednika Skupštine, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstvu unutrašnjih poslova, Kancelariji za evropske integracije, Romskom savjetu, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Sistemu Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori, Programskoj kancelariji Savjeta Evrope u Podgorici, Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Vestminsterskoj fondaciji za demokratiju, Kancelariji HELP-a u Crnoj Gori i NVO „Građanska alijansa“, „Mladi Romi“, „Koračajte s nama- Phiren Amenca“ i „Centar za romske inicijative- Nikšić“, na upoznavanje.

Sjednica je završena u 12 sati i 35 minuta.

**ZAPISNIK SAČINILA
SEKRETAR ODBORA**

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović